

Årsbrev for 2021

Norddjurs

Giver plads til liv

Velkommen til årsbrevet for 2021.

Miljøministeren inviterede i foråret 2021 landets kommuner til at deltage i en konkurrence om at skabe mere vild natur og biodiversitet. 92 af kommunerne takkede ja til at være med, herunder også en enstemmig Kommunalbestyrelse i Norddjurs.

Vi vil i dette årsbrev se tilbage på, hvad Norddjurs Kommune og de mange samarbejdspartnere har været med til at gøre for biodiversiteten, siden vi gik i gang den 20.4.2021

Tak til alle jer, der gør en indsats for en bedre og mere vild natur i Norddjurs Kommune.

7 indsatser i Norddjurs Kommune

I projekts begyndelse valgte vi at opdele opgaven i syv indsatsområder, så vi kunne skabe et godt overblik. I årsbrevet præsenterer de projekter, vi har igangsat inden for hver af de syv nedennævnte områder

1. **Organisering:** Indsatsen prioriteres og organiseres.

2. **Formidling:** Alle udførte indsatser formidles løbende [hér](#).
3. **Evaluering af nuværende naturpleje:** Norddjurs Kommunes eksisterende naturpleje og naturgenopretning evalueres, forsættes og forbedres for at højne naturindholdet
4. **Ny naturpleje:** Eksisterende natur plejes med nye rydninger og græsninger og de fysiske forhold forbedres.
Nye mulige naturplejearealer findes via GIS-kort, der viser områdernes naturværdier. Arealer med mange sjældne arter og særlige fysiske forhold, der øger biodiversiteten prioriteres højest
5. **Sammenbinding:** Naturarealerne sammenbindes via Norddjurs Kommunes indsat med udsåning og udplantning af vilde planter og ekstensivering af driften. Sammenbinding sker også via indsatser laver af lokale borgere, virksomheder, institutioner og alle andre, der har lyst til at være en del af en fælles indsats.
6. **Netværk:** Norddjurs Kommune tager initiativ til at danne netværk bestående af borgere med sammenfaldende interesser, som ønsker at arbejde for at øge biodiversitet. F.eks. borgerforeninger, institutioner/skoler, NGO'er, Facebook-grupper, erhvervslivet, forsyningselskaber etc.
7. **Individuelle indsatser:** Norddjurs Kommune giver gode råd til individuelle initiativer F.eks. via hæftet ”Giv plads til liv”, der oplyser, hvordan man skaber størst mulig biodiversitet i haver

1. Organisering

I starten af processen ansatte Norddjurs Kommune en biodiversitetskoordinator og samtidig blev der oprettet et tværfagligt kommunalt team, der skulle stå for tilrettelæggelsen af projektet og de forskellige indsatser. Herudover samarbejder kommunens natur- og driftsafdeling om ”Vild med Vilje!” indsatsen på kommunale arealer.

2. Formidling

Logo

I foråret fik Norddjurs Kommune fremstillet et unikt logo, der kan bruges af alle, der har lyst til at være en del af indsatsen. Det valgte logo illustrerer den omsorg for naturen, som hele indsatsen bygger på og signalerer, at vi kun kan løse opgaven i fællesskab på tværs af hele kommunen. Print af logoet til opsætning på postkasser eller lignende steder udleveres fra kommunens biblioteker.

Pjecen

Norddjurs Kommune har udarbejdet plejen ’Giv plads til liv’, der guider læseren til at lave sin egen naturhave og samtidig bidrage til mere biodiversitet. Pjecen er blevet udleveret til forskellige arrangementer af Norddjurs Kommune, og den kan hentes på kommunens biblioteker og på hjemmesiden.

Facebook

I slutningen af foråret oprettede Norddjurs Kommune Facebook-siden ”Norddjurs giver plads til liv” for projektet, der bruges give opmærksomhed på Norddjurs’ unikke natur, og beskrive de biodiversitetsprojekter, der realiseres i kommunen.

Deltagelse i messe om FNs verdensmål i Norddjurs

Næsten 200 personer fra skoler, dagplejere og institutioner deltog i august 2021 i en messe om FNs verdensmål. Her bidrog blandt andet Kirkerne i Norddjurs, Landboforeningen. Norddjurs Kommune med stande. I kommunens stand kunne man få information om biodiversitetsprojektet og få udleveret logoet for konkurrencen, ’Norddjurs giver plads til liv’ og få udleveret pjecen ’Giv plads til liv’.

Ministerbesøg

I slutningen af august forventede Danmarks Vildeste Kommune i Norddjurs besøg af Miljøminister Lea Wermelin og vi brugte en stor tid på at forberede arrangementet. Uheldigvis blev besøget aflyst af politiske årsager, men vi håber, vi kan få besøg af Miljøministeren i løbet af 2022

Webinar

Den 4. november 2021 afholdt Norddjurs Kommune sammen med Lilli Gruvier fra firmaet Vildskab et online aftenoplæg biologisk mangfoldighed. Her kom vi ind på hvad der fremmer og hæmmer biodiversitet og nogle af de myter, der eksisterer om dette.

PowerPoints samt Podcast med lydfil af oplægget er efterfølgende blevet lagt ud på hjemmesiden norddjurs.dk/biodiversitet, så interesserede kan læse eller høre med. Svar på de spørgsmål, der blev stillet ved webinarret, er lagt på Facebook-gruppen ”Norddjurs giver plads til liv” og hjemmesiden.

Presse

Lokalavisen Norddjurs har bragt artikler om virksomheden Thermas indsats samt nogle af borgernes egne indsatser for biodiversiteten. Herudover har Randers Amtsavis bragt en artikel om biodiversitet i fht. slåning af grøftekanter

Oplæg hos Danmarks Naturfredningsforening

Den 18. november afholdt Norddjurs Kommune et oplæg for Danmarks Naturfredningsforening om, hvad man skal gøre, hvis man vil fremme biologisk mangfoldighed. PowerPoint fra oplægget kan ligeledes findes på vores hjemmeside ([link](#)).

Oplæg i Djursland Landboforening

Den 25. november inviterede Djursland Landboforening til et aftenmøde om biodiversitet i Følle, hvor der var oplæg ved Heidi Buur Holbeck, naturchef og forfatter til bogen ”Landmanden som naturforvalter” og af Norddjurs Kommune. 41

landmænd og deltidslandmænd deltog i mødet, der fokuserede på konkrete tiltag, som landmænd kan benytte for at give mere plads til liv.

”Vi hører dig”-kampagne

For at imødegå nogle af de myter om biodiversitet, som vi har opfanget via kommentarer på sociale medier, lavede vi en kort kampagne. Det blev til opslag på Facebook- siden: Norddjurs giver plads til liv med titler som: ’Er det bare tomme ord?’, ’Samarbejder forvaltningerne?’, ’Skal naturen bare passe sig selv?’ og ’Hvad skal vi med logoer og pjecer?’.

Biodiversitet i råstofgrave

Norddjurs Kommune samarbejder med Region Midtjylland om at formidle viden om, hvordan færdiggravede råstofgrave kan efterbehandles til natur. På grund af den blotlagte sandede, stenede eller kalkholdige jord har færdiggravede råstofgrave vist at være tilholdssted for mange sjældne arter. Derfor kan færdigtudnyttede råstofgrave hurtigt blive til god natur med en høj biodiversitet. Det er tanken at lave et demoprojekt via pjecer og små film med afsæt i arealer i Norddjurs Kommune, der siden skal udbredes til regionen og derefter hele landet. Som råstofmyndighed er det Region Midtjylland, der har teten, men Norddjurs Kommune bidrager med biologfaglig sparring etc.

Vild med Vilje og Danmarks Vildeste Kommune

Mange forveksler - med god grund – forveksler indsatsen under Vild med Vilje med kommunens deltagelse i konkurrencen om at blive Danmarks Vildeste Kommune. Derfor har vi forklaret forskellen på hjemmesiden: norddjurs.dk/biodiversitet og Facebook-siden ’Norddjurs: Giver Plads til liv’.

3. Evaluering af eksisterende naturpleje

Anholt

På Anholt ser den eksisterende naturpleje ud til at virke efter hensigten. Truslerne mod klitområdernes små planter og laver har især været tilgroning af birk, hyben/rynket rose og bjerg-fyr. Derfor er de større planter blevet fjernet, så der er plads til klitnaturens arter. I juni 2021 viste tilsynet en fremgang af de truende arter, men også at det er nødvendigt at fortsætte indsatsen for at fastholde de gode resultater. Indsatsen er igangsat som følge af en lovpligtig indsats i internationale naturbeskyttelsesområder, også kaldet Natura2000-områder.

Højmosegenopretning i Løvenholm Skov

I Gjesing Mose har indsatsen ligeledes og overraskende hurtigt båret frugt. Højmoser er en særligt sjælden og truet naturtype, der også er omfattet af Natura2000-ordningen. Højmoser består særligt af tørvemosser (arter af sphagnum), der langsomt aflejrer tørv og derved opbygger en høj mose, der til sidst ligger overjordoverfladen, deraf navnet. Tørvemosser er helt afhængige af, at der er en

stabil vandstand. Derfor er der i 2020 lavet et genopretningsprojekt, der har til formål at øge vandstanden og fjerne skyggende træer. Tiltaget fremmer vækstbetingelserne for de tørvemosser, der skal genskabe højmosen. Du kan læse mere om projektet her: www.raisedbogsindenmark.dk. Tilsyn af Gjesing Mose i juni 2021 viste, at tørvten en del steder er blevet mere våd, og at der ses en større udbredelse af tørvemosser samt planter knyttet til højmosen. Området er privatejet, og der er ikke offentlig adgang til mosen.

Biodiversitetens hotspot i Glatved

Norddjurs Kommune har siden 2014 lavet naturpleje på de særdeles diverse naturarealer ved Glatved med vejledning fra Naturhistorisk Museum og en række lokale naturspecialister. Plejen har til nu hovedsageligt fokuseret på pletvis at fjerne invasive arter og andre problemarter. Norddjurs Kommune gentaget rydningerne i oktober 2021 og fortsætter om nødvendigt næste år.

Kommunens myndighedsafdeling, der har givet dispensation fra naturbeskyttelseslovens §3 til rydningerne, har stillet vilkår om en behandling, der sikrer et godt slutresultat. Blandt andet, at der skal bevares solvendte bevoksninger med læ, at der skal skabes langstrakte overgangszoner mellem buske og lav vegetation (da mange dyr trives i netop her), og at der skal efterlade åbne sandflader til f.eks. jordboende bier. Af hensyn til dyrelivet er der også stillet vilkår om rydninger kun må foregå i perioden mellem 1. november og 1. marts af hensyn til dyr og planter i området. Kommunen går nu i gang med at evaluere indsatsen og at overveje evt. andre tiltag

Åbrinker ved Grenaa

Norddjurs Kommunes natur- og driftsafdeling har ved tilsyn evalueret naturkvaliteten og slåningen af åbrinkerne ved Grenåen for at vurdere, om driften skal justeres for at begunstige den biologiske mangfoldighed. Mere information følger i det nye år.

4 Ny naturpleje

Græsning

Norddjurs Kommune har kortlagt og prioriteret de arealer, hvor det vil have størst betydning at lave ny græsning. Det er typisk større sammenhængende arealer med næringsfattig jord og med mange sjældne arter, der kan udvikles til vildere natur med plads til variation og stor biodiversitet. Arealerne er derfor gennemgået ud fra deres såkaldte HNV (Høj Natur Værdi), og lodsejere er kontaktet for at høre, om de er interesseret i ny græsning. Foreløbig er der kun fundet mindre arealer hist og her, hvor det kan lade sig gøre, at lave ny græsning, men vi håber at kunne søsætte flere projekter på større arealer i det nye år.

Vi har også afholdt møde med lokale dyreejere, og håber at kunne igangsætte mange nye græsninger rundt om i kommunen.

Udvikling af græsningsmodeller

I samarbejdet med en græsningsekspert er Norddjurs Kommune i gang med at udvikle nye græsningsmodeller. Desuden har mødet med græsningseksperter også givet kommunen flere redskaber til at evaluere den allerede eksisterende pleje, så vi sikrer os, at Norddjurs Kommunes naturpleje er bedst mulig. Det vil være en grundlæggende præmis for kommunen at 'projektet skal holde hele vejen rundt'. Dvs. at ingen biodiversitet vil blive opnået uden at dyrevelfærden samtidig er sikret.

Pleje af Fuglsang Hede

Fuglsang Hede er i løbet af årene blevet mere og mere tilgroet. Derfor skal området ryddes pletvis, da det truer områdets oprindelige hedenatur. Denne rydning foregår både ved maskinelt og manuelt arbejde, som skal sikre, at der bliver plads til de planter og insekter, der hører til heden. Området græsses fortsat af kvæg og får. Den maskinelle pleje foretages af kommunen. Den manuelle del foretages af et nystartet plejelaug sammen med Norddjurs Kommune. Den første plejedag foregik den 22.11.2021, og fortsættes i 2022. Der var god stemning og ditto udbytte, og der blev blandt andet fjernet invasive arter som glansbladet, hæg og fjernet død hedelyng for at at foryngle lyngen.

Ny græsning ved Paradiset i St. Sjørup

Får spiser både halvbuske (som f.eks. hedelyng) samt græsser og urter. Derfor kan græsning med får om sommeren føre en mindre biodiversitet på naturarealer. Af den grund afprøver kommunen i samarbejde med dyreholder en ny metode til fåregræsning, ved at vi sætter dyrene ud i vinterperioden, så de kan spise græs, vedplanter og ophobet plantemateriale i bund. Når blomsterplanterne begynder at komme op i foråret, så vil fårene blive flyttet fra området. Dyrene tilses af dyreholder, så vi sikrer at dyrevelfærden hele tiden er på plads. Fårene vil kunne være nyttige i dette område, da der har været problemer med tilgroning med birk og brombær, og det kan få være med til at gøre noget ved.

Sommerhusejere plejer lokalt naturområde

Norddjurs Kommune har hjulpet Grundejerforeningen Klitgården med plejetips, der skal sikre biodiversiteten på foreningens heder og overdrev. Området er under tilgroning med glansbladet hæg, brombær, gyvel mm., der er på vej til at overtage arealet og dermed fortrænge de arter, der stadig findes på dele af området, og som naturligt vil kunne findes på heder og overdrev. Den 30. oktober 2021 deltog Norddjurs Kommune i en plejedag sammen med mange sommerhusejere, der er med i grundejerforeningen.

Pleje af hede ved Klitten og Bag Klitten i Grenaa

Norddjurs Kommune er gået i gang med oprækning af nogle uønskede vedplanter på kommunens hede i sommerhusområdet ved Klitten og Bag Klitten i Grenaa. Områdets lynghede består af lavtvoksende arter, der trues af tilgroning med gyvel, birk og rynket rose.

Biodiversitetsfremmende tiltag til skove

Det kan have stor betydning at arbejde med biodiversitet i skove, eftersom op mod 2/3 af de særligt truede rødlistede arter er knyttet til skov. Norddjurs Kommune har derfor i forbindelse med samarbejdet med Rimsø Kastbjerg Menighedsråd fremstillet til en oversigt over mulige biodiversitetsfremmende tiltag i skove. Oversigten er tilgængelig på Facebook 'Norddjurs giver plads til liv' og Norddjurs Kommunes hjemmeside (link). I 2022 vil der arbejdet videre med biodiversitet i skove.

5. Sammenbinding

Slåning af grøftekanter og vandløbsbrinker

I 2021 undersøgte Norddjurs Kommune også den biologiske betydning af grøftekanter og vandløbsbrinker, der fungerer som levesteder og også kan bidrage til at binde naturområder sammen. Der er dog kæmpe forskel på disse områders naturværdi og funktion som levesteder. Dette afhænger blandt andet af jordbunden, afstanden til naturarealer og landbrug, orienteringen i fht. solen og meget andet.

Derfor det er en myte, at slåning af alle vej-, grøftekanter og vandløbskrånninger er noget skrammel for biodiversiteten.

Vi har dog brug for mere viden, så i løbet af foråret 2022 vil Norddjurs Kommune derfor lave forsøg vedr. ændret slåning af grøftekanterne (dvs. slåhøjde, slåtidspunkt) på udvalgte strækninger for at se, om dette giver så god biologisk effekt, at ændringen af slåningerne skal udbredes til andre steder kommunen.

Natura2000 ved Randers Fjord

Randers Fjord udgør en del af Natura 2000-område nr. 14 Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord. Dermed er området en del af et EU-beskyttet naturområde, der har som alle andre Natura2000-området har fokus på at beskytte bestemte arter og naturtyper, kaldet udpegningsgrundlaget. Ved Randers Fjord er strandenge en af de naturtyper, der skal passes ekstra på. Norddjurs Kommune er derfor gået ind i et samarbejde om at skabe ny græsning, som kan fastholde en stor afgræsset lysåben strandeng, og som kan sammenbinde eksisterende strandenge ved fjorden.

Undersøgelse af mulighed for at udvide biodiversitetshotspots i Glatved

Norddjurs Kommune er i gang med at undersøge muligheden for at udvide de meget værdifulde naturområder ved Glatved. Nærmere oplysninger følger i 2022.

Evaluering af driftsafdelingens udsåninger af vilde planter

Norddjurs Kommunes driftsafdeling har afprøvet forskellige metoder til at øge den biologiske mangfoldighed på kommunale arealer især ved udsåning af vilde planter. Det gælder blandt andet ved Rådhuset i Allingåbro, Østerbakken og Toldbodgade i Ørsted, Bygade/Stendyssevej i Stenvad, rundkørsel på Hoedvej i Hoed, Fuglsang Hede, Rosengade i Grenaa og Lyngbyvej i Trustrup. Der er også udleveret gratis

frøposer til borgerne, og lavet forsøg med slåning af vejbede og grøfter samt såkaldt ”differentieret græsklip”, som du kan læse mere op med her.

Kommunens natur- og driftsafdeling har i fællesskab evalueret de anvendte metoder. Mange steder vil det slet ikke være en fordel for biodiversiteten at så vilde planter ud. Dette gælder især på næringsfattige jorde, hvor den vilde flora allerede tiltrækker stor biodiversitet.

Det største potentiale for insektvenlige planter i græsplænen findes typisk i grågrønne forskelligfarvede pletter i plæner og i græsområder på næringsfattig jord, mens man næppe vil kunne få et godt resultat ud af at tilså ensartede, stærkt græsgrønne arealer uden at fjerne de øverste næringsholdige jordlag.

6. Netværk

Indsatsen for at løfte biodiversiteten løses fint i og af netværk, hvor man kan inspirere og hjælpe hinanden

Norddjurs Kommune ser gerne, at der opstår endnu flere biodiversitetsprojekter rundt om i kommunen. Som det fremgår nedenfor, så har vi allerede været i gang med at lave nogle former for netværk, men andre netværk for f.eks. haveejere, virksomheder, kirker, gartnerier og, og, og.. er også mulige. Kommunen støtter gerne netværkene i opstartsfasen ved at bidrage med faglig sparring, så netværkene kan køre selvstændigt videre.

Netværk for landmænd

Omkring 59 % af Norddjurs Kommunes areal anvendes til landbrug. Dermed har det der foregår på landmandens marker stor betydning for biodiversiteten.

Djursland Landboforening og Norddjurs Kommune har derfor indledt et samarbejde om at øge kendskabet til biodiversitetsfremmende tiltag hos landmænd – blandt ved at etablere et erfanetværk for landmænd. Hvis man ønsker at være med i netværket – som er gratis – så send en mail til natur@norddjurs.dk.

Opstart af samarbejde med Kastbjerg-Rimsø Menighedsråd

Norddjurs Kommune har indledt et samarbejde med Kastbjerg-Rimsø Menighedsråd. Vi er kommet med generelle anbefalinger i fht., hvad man kan gøre for biodiversiteten på de arealer, som kirken råder over. Vi håber blandt andet at kunne inspirere andre kirker til lignende tiltag.

Lokale NGO'er vil gerne lave konkret indsats

Norddjurs Kommune har også holdt møde med lokale repræsentanter for Danmarks Naturfrednings- og Dansk Ornitologisk Forening, der har oplyst, at de vil hjælpe med at aktivere deres medlemmer, når projekterne bliver mere konkrete

Kattegatcentret er ny samarbejdspartner

Kattegatcentret har også tilkendegivet, at de gerne vil formidle viden om biodiversitet til centrets mange besøgende. Nærmere oplysninger følger

De danske Gærfabrikker

Norddjurs Kommune har været på besøg hos De Danske Gærfabrikker i Grenaa for at give virksomheden råd om biodiversitetsvenlige tiltag på deres udendørsarealer. Gærfabrikken tager stilling til de idéer, kommunen er kommet med og begynder på en indsats på udendørsarealer i 2022.

Therma A/S

Therma er også gået i gang med at arbejde med biodiversitet, der blev skrevet følgende artikel til Lokalavisen, som kan læses her.

Netværk for Virksomheder

...har vi desværre ikke lavet endnu.. Men vi vil meget gerne. Er du virksomhedsejer, og har du interesse for dette, så skriv til natur@norddjurs.dk

Undervisning i skole- og børneinstitutioner om biodiversitet

Norddjurs Skoletjeneste arbejder aktuelt med at undersøge, hvordan biodiversitet kan blive en del af undervisningen i kommunens folkeskoler. Herudover arbejder netværket for at kommunens skoler og institutioner kan komme i gang med konkrete tiltag, der kan bidrage til at øge biodiversiteten. Norddjurs Kommune bidrager med faglig sparring til gruppen.

Skoletjenesten var medarrangør af verdensmålsmessens den 9. august på Efterskolen Helle, hvor Norddjurs Kommunes Naturteam også deltog. Her var det også muligt at tilmelde sig et biodiversitetsnetværk for skoler og institutioner.

I slutningen af september deltog Skoletjenesten herudover med en stand på Norddjurs Naturvidenskabsfestival 2021, hvor man kunne få mere information om skolers arbejde med biodiversitet. Ved denne lejlighed blev der udleveret vilde frø og Norddjurs Kommunes havepjece "Giv Plads til liv" samt logoet, der er omtalt ovenfor

7. Individuelle initiativer

- Havepjece "Giv plads til liv" er en guide til, hvordan man kan bidrage til bedre biodiversitet og samtidig med en udførlig guide til, hvordan man kan lave sin egen naturhave. Pjecen kan findes her.
- Norddjurs Kommune har desuden lavet en oversigt, der viser nogle af de generelle anbefalinger i et skema om fem faktorer, der begunstiger biodiversitet.

Mange hilsner og godt nytår fra

Norddjurs Kommune

Deltager i konkurrencen om at blive Danmarks Vildeste Kommune